

Nr 174

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av viss häradsjord, m. m.; given Stockholms slott den 4 maj 1962.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Rune Hermansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att vissa områden av kronan tillhöriga de s. k. häradsjordarna i Kärna och Slaka socknar i Östergötlands län skall överlåtas till Kärna kommun för bostadsbebyggelse.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementets ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 maj 1962.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST.

Tillförordnade chefen för justitiedepartementet, statsrådet Hermansson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *fråga om försäljning av viss häradsjord m. m.* samt anför därvid följande.

Genom resolution den 13 december 1672 medgav Kungl. Maj:t, att åtskilliga på Hanekinds härads allmänning upptagna så kallade häradslyckor och skogvaktartorp, vilka allmogen i Hanekinds härad begärt att få åtnjuta »sig till styrko i dess inkomst till Rättens uppehälle och justitiens befordrande», finge av häradsborna behållas och njutas under häradet med den inkomst därav då kunde falla. Denna upplåtelse bekräftades av Kungl. Maj:t genom resolutioner den 14 oktober 1675 och den 22 december 1697. I sistnämnda resolution resolverades att allmogen i Hanekinds härad hade att »för landshövdingen uppvisa den påropade Kungl. Maj:ts resolution¹, så vida den tillåter njuta besittningen av ovan bemälda torpeställen, till dess Kungl. Maj:t någon vidare förordning däröver görandes varder».

I proposition nr 76 till 1910 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att godkänna en framställning från kommitterade, utsedda av Hanekinds häradsbor, om medgivande att till ett pris av 4 050 kr. 50 öre försälja en bland häradsjordarna ingående lägenhet till Hanekinds härads allmäningsdelägare. Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag (Rskr 1910: 76).

I propositionen anförde föredragande departementschefen bl. a., att sedan riksdagens samtycke till försäljningen vunnits »torde jag vid förnyad anmälan av ärendet få inför Kungl. Maj:t framlägga förslag angående de föreskrifter, som böra meddelas om köpeskillings framtida förvaltning och användning».

Sedan Kungl. Maj:t låtit föranstalta om utredning rörande köpeskillingsmedlens förvaltning och användning m. m. medgav Kungl. Maj:t genom brev den 22 september 1916, att lägenheten fick försäljas. I samband härmed förordnades att köpeskillingsmedlen skulle förvaltas som en särskild fond och att avkastningen av häradsjordarna och räntebehållningen av fonden

¹ Avser 1672 års resolution.

skulle användas sålunda, att — sedan viss fondering skett och avdrag gjorts för kostnaderna för fondens och jordarnas förvaltning — av återstoden härads hövdingen i Åkerbo, Bankekind och Hanekinds härads domsaga skulle bekomma en tredjedel, nämnden i Hanekinds härads domsaga en tredjedel och återstående tredjedelen användas till underhåll av domsagans tingshus, såvitt anginge Hanekinds härads andel däri.

Ifrågavarande häradsjordar utgöres numera av fastigheterna Björnstugan 1¹ och Smedshemmet 1¹ i Skeda socken, Häradsjorden 1¹ och Källtorpet 1¹ i Slaka socken samt Häradsjorden 1¹ i Kärna socken. Fastigheterna har i jordregistret upptagits såsom kronojord under allmän dispositionsrätt. Åkerbo, Bankekind och Hanekinds härads domsaga har numera uppgått i Linköpings domsaga. Särskild nämnd för Hanekinds härads domsaga finns ej längre.

Framställning av Hanekinds häradsbor

I skrivelse den 16 oktober 1961 har häradsdomaren K. U. Unéus, såsom ombud för Hanekinds häradsbor, hemställt om tillstånd att till Kärna kommun försälja dels ett område om 11 800 kvm av Häradsjorden 1¹ i Kärna socken för en köpeskilling av 25 000 kr., och dels ett område om 67 300 kvm av Häradsjorden 1¹ i Slaka socken för en köpeskilling av 100 950 kr., varav 55 176 kr. 50 öre skall betalas kontant och återstoden gäldas genom överlåtelse från kommunen till häradsborna av fastigheten Åsdymlingen 1¹ i sistnämnda socken. Tillika hemställas om föreskrift, att de kontanta beloppen skall, i den mån de ej användes för inköp av närliggande fastigheter i Slaka socken, förvaltas av häradsborna såsom en särskild fond på sätt angivits i förenämnda kungl. brev den 22 september 1916.

Till stöd för framställningen har anförts i huvudsak följande.

Häradsjorden 1¹ i Kärna socken består av två områden, det ena om 11 800 kvm och det andra om 16 760 kvm. Det förra området (A) är beläget inom den del av Malmslätt stationssamhälle, för vilken byggnadsplan faststälts av länsstyrelsen. Området utgöres av dålig sandmark, är obebyggt och outnyttjat med undantag av en mindre del, som Kärna kommun arrenderar för 25 kr. per år och på vilken uppförts en kiosk för en omnibuslinje. Det senare området (B) är beläget intill Malmslätt flygfält utom planlagt område. Det är obebyggt och utarrenderat till en trädgårdsmästare mot ett årligt arrende av 60 kr. Kärna kommun, som har stort behov av tomtmark, har begärt att få förvärva området A för en köpeskilling av 25 000 kr., motsvarande drygt två kr. per kvm. Kommunen önskar däremot för närvarande ej förvärva området B. Avyttringen av det förstnämnda området synes vara till fördel för såväl häradsborna som kommunen.

Häradsjorden 1¹ i Slaka socken, vilken senare ingår i Kärna kommun, har en areal av 287 853 kvm, fördelad på två skiften. Det större skiftet (I) upptar ca 276 800 kvm och är beläget mellan länsvägarna 121 och 706. Det mindre skiftet (II), som ligger något söder därom, omfattar ca 11 000 kvm. Fastigheten är bebyggd med mindre hus samt vissa anläggningar, som tillhör vägförvaltningen. För fastigheten gäller utomplansbestämmelser. Förslag har väckts om upprättande av byggnadsplan för västra delen av skiftet I. Detta område, som upptar 67 300 kvm, önskar Kärna kommun förvärva för

att använda såsom egnahemsområde. I utbyte vill kommunen till häradsborna överlåta fastigheten Åsdymlingen 1¹ i Slaka socken. Fastigheten, som har en areal av 63 094 kvm och är belägen sydost om det till Häradsjorden 1¹ hörande skiftet II, är en obebyggd skogsfastighet.

Överenskommelse har träffats mellan häradsborna och kommunen att nämnda område om 67 300 kvm skall åsättas ett värde av 100 950 kr., motsvarande en kr. 50 öre per kvm, samt fastigheten Åsdymlingen 1¹ ett värde av 45 773 kr. 50 öre, varav 30 000 kr. för växande skog och 25 öre för kvm mark. Mellanskillnaden, 55 176 kr. 50 öre, skall kontant gäldas till häradsborna.

Markbytet är främst till fördel för kommunen, vilken har stort behov av tomtmark. Häradsborna anser emellertid, att detta allmännyttiga ändamål bör främjas. De senare erhåller å sin sida värdefull skogsmark och skulle vidare med anlåtande av den kontanta mellanskillnaden kunna inköpa vissa fastigheter, vilka ligger som enklaver inom det till Häradsjorden 1¹ hörande skiftet I.

Häradsförvaldingen i Linköpings domsaga har på häradsbornas skrivelse antecknat, att han tillstyrker bifall till framställningen. Vidare har till skrivelsen fogats utdrag av protokoll från sammanträden med de tingshusbyggnadsskyldige i Hanekinds härad och med kommunalfullmäktige och kommunalnämnden i Kärna kommun, utvisande att tingshusbyggnadsskyldige och kommunen godkänt den föreslagna uppgörelsen mellan häradsborna och kommunen.

Yttranden

Utlåtanden i ärendet har avgivits av länsstyrelsen i Östergötlands län, efter hörande av överlantmätaren och skogsvårdsstyrelsen i länet, samt av kammarkollegiet, som tillika överlämnat ett av kollegiets arkivkontor upprättat memorial.

Överlantmätaren upplyser, att länsstyrelsen numera fastställt byggnadsplan för större delen av det område av Häradsjorden 1¹ i Slaka socken, som föreslagits till försäljning. De avtalade köpeskillingarna förefaller överlantmätaren skäliga. Då intet finns att erinra mot de avsedda överlåtelseerna ur fastighetssynpunkt tillstyrkes häradsbornas ansökning. Även *skogsvårdsstyrelsen* tillstyrker bifall till ansökningen.

Länsstyrelsen tillstyrker, att tillstånd lämnas till försäljning av ifrågasvarande områden på de i framställningen angivna villkoren, varvid förutsättes att det genom byte förvärvade området kommer att tilläggas samma rättsliga natur som det avyttrade. Styrelsen hemställer att — därest tillstånd till försäljningen lämnas — föreskrift utfärdas därom att inflytande köpeskillning skall förvaltas och disponeras på sätt angivits i Kungl. Maj:ts brev den 22 september 1916. Sökandenas förslag att viss del av köpeskillingen skall få disponeras för inköp av vissa fastigheter i Slaka socken anses i detta sammanhang ej böra föranleda någon åtgärd.

Kammarkollegiet anför, att äganderätten till ifrågasvarande fastigheter, vilka förvaltas av Hanekinds häradsbor, får anses tillkomma kronan samt

att de tingshusbyggnadsskyldige i Hanekinds härad, vilka godkänt den föreslagna uppgörelsen med Kärna kommun, torde få anses representera »häradsborna». Särskild nämnd för Hanekinds härad finnes numera icke. Enligt vad häradshövdingen i domsagan under hand upplyst, har emellertid samtliga från häradet utsedda nämndemän såsom ombud för de tingshusbyggnadsskyldige deltagit i nyssnämnda beslut. Vid angivna förhållanden torde anledning saknas att i ärendet införskaffa ytterligare yttranden från fastigheternas förvaltare respektive dem, som i egenskap av destinatärer äger njuta avkastningen därav.

Enligt kammarkollegiet erfordras varken för kommunens förvärv av häradsjordsområdena eller för förvärvet av vederlagsfastigheten tillstånd enligt jordförvärvslagen. Lantbruksdirektören i Östergötlands län har vid underhandsförfrågan från kollegiet förklarat att enligt hans mening intetdera förvärvet föranleder erinran från de synpunkter lantbruksnämnden har att anlägga.

Kollegiet har ej funnit anledning till erinran mot att Kärna kommun får förvärva ifrågavarande områden eller mot att Åsdymlingen 1¹ lämnas såsom vederlag för området av Häradsjorden 1¹ i Slaka socken. I fråga om den föreslagna prissättningen framhåller kollegiet, att denna av överlantmätaren, vilken är expropriationstekniker för Östergötlands län, vitsordats såsom skälig. Vad priset för den i Kärna socken belägna marken angår, ligger detta högre än vad som år 1958 belingats vid försäljning till kommunen av ett exploateringsområde från kyrklig jord i socknen (1: 25 kr/kvm). Sistnämnda område utgjordes emellertid av mossmark, vars iordningställande för exploatering krävde avsevärda kostnader. Enligt vad kollegiet under hand inhämtat från ordföranden i vederbörande ecklesiastika boställsnämnd torde råmarkspriset på exploateringsmark i Kärna, jämförlig med den nu aktuella delen av Häradsjorden 1¹, för närvarande ligga omkring 2 kr/kvm. I Slaka socken har försäljning av kyrklig jord icke förekommit under senare år. Den föreslagna prissättningen bör enligt kollegiets mening godtagas.

Kollegiet tillstyrker, att ifrågavarande områden genom länsstyrelsens försorg överlåtes till Kärna kommun. I fråga om vederlagsfastigheten Åsdymlingen 1¹ bör gälla, att denna, fri från penninginteckningar, överlåtes å Kungl. Maj:t och kronan samt att kronan icke skall vidkännas kostnader i anledning av överlåtelsen. Länsstyrelsen bör vidare anbefallas, att, sedan överlåtelsen skett, dels föranstalta om att lagfart för kronan meddelas å fastigheten Åsdymlingen 1¹ samt att därvid i vederbörlig fastighetsbok antecknas att fastigheten förvärvats i utbyte mot mark från fastigheten Häradsjorden 1¹ i Slaka socken och iklätt sig samma natur som denna fastighet, dels ock tillställa kollegiet kronans exemplar av upprättade överlåtelsehandlingar ävensom äganderätts- och gravationsbevis beträffande Åsdymlingen 1¹.

Vidkommande förvaltningen och dispositionen av fastigheten Åsdymlingen 1¹ samt av köpeskillings- och mellangiftsmedlen bör enligt kollegiet föreskrivas, att fastigheten skall förvaltas av Hanekinds häradsbör med samma rätt som fastigheten Häradsjorden 1¹ i Slaka socken, att avkastningen av fas-

tigheten skall användas såsom avkastning av häradsjord enligt Kungl. Maj:ts förenämnda brev den 22 september 1916 samt att köpeskillings- och mellangiftsmedlen skola läggas till den fond, som omförmäles i samma brev, och förvaltas i enlighet med de däri för fonden meddelade bestämmelserna.

Beträffande den ifrågasatta användningen av köpeskillings- och mellangiftsmedlen för inköp av vissa angivna fastigheter bör frågan härom enligt kollegiet göras beroende av särskild framställning, sedan det visat sig om den nu aktuella försäljningen kommer till stånd.

Föredraganden

Av utredningen i detta ärende liksom i tidigare ärenden berörande de s. k. häradsjordarna i Kärna, Slaka och Skeda socknar i Östergötlands län framgår, att äganderätten till ifrågavarande fastigheter får anses tillkomma kronan, som emellertid upplåtit desamma åt Hanekinds häradsbor.

Enligt vad jag under hand inhämtat utgår för närvarande av den årliga nettoavkastningen av jordarna en tredjedel till häradshövdingen i Linköpings domsaga och en tredjedel till de nämndemän (nuvarande antal 9), som i sagda domsaga är bosatta inom Hanekinds härad. Återstående tredjedel av den årliga nettobehållningen tillgodogöres Hanekinds härads tingshuskassa.

Den nu föreslagna överlåtelsen till Kärna kommun av vissa områden av fastigheterna Häradsjorden 1¹ i Kärna socken och Häradsjorden 1¹ i Slaka socken är avsedd att tillgodose kommunens behov av tomtmark. Som vederlag för överlåtelsen har kommunen bjudit dels köpeskillningar till ett sammanlagt belopp av 80 176 kr. 50 öre och dels en kommunen tillhörig fastighet, vilken åsatts ett värde av 45 773 kr. 50 öre. Dessa prissättningar har såväl överlantmätaren i länet som kammarkollegiet vitsordat som skäliga.

För egen del tillstyrker jag, i likhet med de hörda myndigheterna, att den föreslagna marköverlåtelsen från kronan till Kärna kommun kommer till stånd. Överlåtelsen, vilken fordrar riksdagens samtycke, torde böra verkställas på sätt kommarkollegiet angivit.

Vad angår förvaltningen och dispositionen av vederlagsfastigheten och inflytande köpeskillingsmedel anser jag erforderligt att särskild utredning verkställas om den framtida dispositionen av ifrågavarande häradsjordar och därmed sammanhängande frågor. Under sådana förhållanden torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att tills vidare förordna om vederlagsfastighetens och köpeskillingsmedlens disposition, avkastning m. m.

Under återopande av det anförda — och med förmälan att hinder från min sida icke möter mot att frågans avgörande uppskjutes till riksdagens höstsession — hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna den av mig i det föregående förordade överlåtelsen av häradsjord till Kärna kommun.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

T. Johansson